HALİL İBRAHİM ÖZYÖRÜK (1943-1950)

14 Haziran 1884 yılında İzmir'de dünyaya gelen Halil İbrahim Özyörük, "İzmir Idâdîsi"ni bitirdikten sonra Denizli'nin Babadağ (o zamanki adıyla Kadıköyü) ilçesinde öğretmenlik yapmıştır. Yüksek tahsil yapmak üzere İstanbul'a gelen ve Tıp Fakültesi'ne kaydolan Özyörük, sınavla bu fakültenin ikinci sınıfına alınmış ancak, çalışarak okumak zorunda olduğundan buradan ayrılarak devam mecburiyeti yarım gün olan İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girmiştir.

1902 Temmuzunda fakülteyi bitirdikten sonra, kısa bir süre Maliye Nezareti Kupon Kalemi'nde kâtip olarak çalışan ve Eylül 1909'da Selanik ili Kesendere ilçesi Cumhuriyet Savcı Yardımcısı olarak ilk meslek hayatına başlayan Özyörük, sırasıyla; Adana istinaf Mahkemesi Savcılığı, Bitlis Adliye Müfettiş Yardımcılığı; Van Cinayet Mahkemesi ile Trabzon ve Bitlis Mahkemeleri Başkanlıkları görevlerinde bulunmuştur, İstanbul'un işgali üzerine Devlet memuriyetinden ayrılarak Trabzon'a dönmüş ve burada kısa bir süre avukatlık yapmıştır.

Millî Hükümet'in çağırışını kabul eden Özyörük, Yeni Adalet Bakanlığı'nda Müfettişlik yapmış, daha sonra da Başmüfettişliğe yükselmiştir. Aynı Kuruluşta Zat işleri Genel Müdürlüğü ve Teftiş Kurulu Başkanlığı da yaptıktan sonra 5.9.1926 tarihinde Yargıtay Üyeliğine atanmış, 1928'de de Yargıtay ikinci Başkanlığına getirilmiştir.

Uzun zaman Yargıtay Birinci Ceza Dairesi Başkam olarak görevini sürdürdükten sonra, 13 Temmuz 1943'de Yargıtay Birinci Başkanlığına atanmıştır. Yargıtay'daki görevi sırasında 1928'de kurulan Yüce Divan'a üye olarak katılmış, 1947 yılında kurulan Yüce Divan'da ise Başkanlık yapmıştır.

1943-1950 yılları arası Yargıtay Birinci Başkanlığı yapan Halil İbrahim Özyörük, 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde İzmir Milletvekili olarak Meclise girmiş, 1950 Hükümetinde Adalet; 1951'dekinde ise içişleri Bakanlığı yapmıştır, İçişleri Bakanlığından bir süre sonra istifa ederek, Konya Milletvekilliği ve TBMM. Adalet Komisyonu Başkanı olarak görevini sürdürdükten sonra Şubat 1960'da vefat etmiştir.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN SAYIN REİSİ,

SAYIN BAŞVEKİL,

AZİZ DİNLEYİCİLER

Temyiz Mahkememiz yirminci yılını tamamlamaktadır. Bu yaşa göre, dünya devletleri içersindeki benzerlerine nisbetle Yüksek Temyiz Heyetiniz, gençliğinin en zinde, en velûd ve en olgun yıllarını idrake hazırlanıyor. Böylece gireceği yeni olgunlaşma ve faaliyet devresinde de yüksek kaza organının, bundan önceki yıllarında olduğu gibi, başarılı ve parlak sonuçlar ortaya koyacağından asla şüphe edilemez. Bu hakikati, şimdiden tesbit etmek benim için gerçekten bir saadettir.

Müsaade buyurunuzda, sözlerime başlarken buradan, Cumhuriyet Hükümetimizin beni, sayın Temyiz Heyetinin en yüksek mevkiine getirmekteki lütûfkâr teveccühünden ötürü duyduğum bahtiyarlığı ve şükranı da arzedeyim.

Bu sevinçli duygular yanında selefim Birinci Reis ihsan Ezgü'nün aramızdan uzaklaşması ile ne kadar açındığımızı söylemeden geçemiyeceğim.

İhsan Ezgü, baştan başa başarılarla ve şereflerle dolu bir hâkimlik hayatına mâlik ender bahtiyarlardan olmuştur. Çatımız altında kendisinin şahsına ve bilim kudretine karşı gösterilmiş olan müttefik itimad ile görüşlerindeki isabet, düşünüşündeki parlaklık ve meslek hayatı boyunca arkadaşları ve adliye dostları için gösterdiği yakın ve sıcak ilgiyle kendini bir baş reise lâyık saygı ve takdir duygularına mazhar olmak saadetine ulaştırmıştır.

Hepimize örnek olacak vazifeseverliği ve çalışkanlığı ile Devletin en büyük hâkimliği mevkiini 18 yıl liyakatle, muvaffakiyetle işgal etmiş olan sayın Ezgü'yü Temyiz Heyetiniz adına ihtiram ile selâmlarım.

Yine yaş haddine dair kanun hükümleri gereğince vazifesinden ayrıldığını görmekle üzüldüğümüz Başmüddeiumumi Nihat Berker'e karşı iş arkadaşlarının besledikleri saygı ve hayranlık duygularına tercüman olmalıyım. Yıllarca zaman, şerefli Başmüddeiumumilik ödevini görmekteki salâhiyeti tekmil adliyece teslim olunan değerli arkadaşımızın hayatta güttüğü gaye daima adaletin tecellisine hizmet etmek olmuştur. Kendisinin heyetiniz arasından uzaklaşmasiyle duyulan teessürü, bu makama gelen bir başka adalet âşıkı arkadaşınızın, Fahreddin Karaoğlan'ın şahsî meziyetlerinde ve yüksek vasıflarında bulduğumuz teselli ve emniyet tadil ediyor. Yüce Heyetinizin yeni Başmüddeiumumisinin kanunun sesini duyurmaktan bir an geri durmayacağına inancımız ve güvenimiz tamdır.

Aynı sebeple içimizden ayrılmış olan Üçüncü Hukuk Reisi Sait Barias ve Âza Derviş Erdem'in uzun seneler nefis feragatine dayanan çalışmalarını her zaman takdir ile anmayı bir borç sayarım.

Türk Temyiz Mahkemesi adını verdiğimiz Cumhuriyetin bu büyük çarkının hayatî cihazlarını teşkil eden muhtelif dairelerindeki siz mümtaz hâkimlerin daima daha mükemmel olduğunda asla şüpheye mahal bulunmıyan yaratıcı çalışmalarınız sayesinde, Türk kanunları yurdumuzda hâkim olmakta devam edecektir.

Yüce Hâkimler,

Görmekte bulunduğunuz ödev adaletin dağıtılması işidir.

Devlet denilen varlık için bu iş, vazgeçilmesi mümkün olmayan bir faaliyettir. Şekli ne olursa olsun, her devlet kendi varlığının teminatı demek olan hakkın yerine getirilmesi için gerekli mekanizmanın aksamadan, şaşmadan işlemesini ister. Elbette ki, kaza cihazı bulunmayan yerde devletten bahse mahal olamaz. Böylece devletin başlıca parçalarından birini teşkil eden kaza organları sistemi, bir taraftan da unsurlarından biri bulunduğu devletin, ayırıcı vasıflarına, özelliklerine göre şekillenmiş ve renklenmiştir.

Bu bakımdan, bir devletin kaza sistemi, o devletin mahiyet ve bünyesini gösteren bir ma'kestir, demek yanlış olmayacaktır. Gerçekten, hakkın teminatı ve kanunun müeyyidesi, devlet içerisinde ferde verilen değeri ve vatandaşlar arasındaki eşitliği sağlayabildiği müddetçe memlekette hürriyetten ve haktan bahsedilebilir.

Hafıza ve hatıralarınızda karanlık, acılarla dolu, adeta gerçekliğinden bugün şüphe edebileceğimiz ve fakat içimizde uyandırdığı bütün utandırıcı ızdıraba rağmen bu memleketin iniltisini yükselttiğine şüphe olmayan geçmiş devrin kendine buyruk olmamış bir devlet iskeleti içerisinde yaşattığı çeşitli, âcib kaza organlarını uyandırmak istemem. Lâkin şu kadarına işaret etmekliğime müsaade ediniz ki; o devir, sürüklediği kaza heyulası ile vatandaşa ne, hakkının teminatını sunabilmiş, ne kanunu saydırabilmiş ve ne de bu memleket insanlarında hak duygusunun beşerî ve meşru olduğu hakkında bir ümit duygusu yaşatabilmiştir.

Neden böyle olmuştu? Bu yurdun insanları hep aynı kimseler, kaza vazifesiyle uğraşanlar, hep aynı millî topluluktan çıkan şahsiyetler değil miydi?

Değişme, zihniyette olmuştur.

Ve bugün, artık yeni zihniyetle geçmiş arasında herhangi bir bağlantı bile kuramayacak kadar ileri bir tefekkür âlemi içerisinde yaşamak itiyadını kazanmış bulunuyoruz.

Kaza cihazının biraz önce arzettiğim üzere bir makineye benzetilmesi bir benzetmeden daha ileri gidemez. Zira, kaza cihazının dış görünüşü bir makine manzarasında olmakla beraber, en muğlâk ve en çetrefil makinelerden dahi farklı olarak kaza cihazında ayrıca mânevi bir unsurun bulunması şarttır. Bu mânevi unsur, kaza kuruluşunun ruhundan başka birşey değildir. Bu ruhu temsil eden, ifade eden şey de kaza sistemine hâkim olan zihniyettir.

Cumhuriyet devrinin kaza sistemine hâkim olan zihniyet, sizlerin asla meçhulünüz bulunmamaktadır. Ben bu düşünüşü iki nokta üzerinde toplayacağım:

1 - Kazaî, bünyesi ve yapısı bakımından mayalanan düşünüş,

2 - Kaza tarafından tatbik edilecek olan ve toplum hayatını düzenleyen kuralları yuğuran düşünüş,

Kaza cihazının yapısını, Teşkilâtı Esasiye Kanununda görmek kabildir. Bu yapının temelleri de şunlardır:

Hâkim müstakildir. Hâkim azlolunamaz. Hâkim Türk Milleti adına hükmeder.

Sizlere Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun bu temellere dokunan çeşitli hükümlerini sıralayacak değilim. Ancak, şu kadarına da işaret eylemeden geçemiyeceğim ki; Türk Devletinin Anayasası, hâkimin kararma hiçbir kudretin karşı koyamıyacağını ilân etmekle Türk hâkimi, önünde hak iddia eden herkesin hakkını en kutsal ve en dokunulmaz teminata kavuşturmuştur.

Toplum hayatını düzenliyen kurallara, yani kanunlara gelince: Bunlara hâkim olan düşünüşü de hep biliyorsunuz: Türk Toplumunu zamanımızın medeni toplumları seviyesine çıkaracak mükemmeliyette kanunlar koymak.

Elbette; Cumhuriyet Adliyesi de arzettiğim esaslara dayanacaktı. Yeni kanunları meydana koymak için tutulacak yollar başlıca şunlardı: Türk hayatının isterlerini tesbit ederek salahiyetli heyetlere kanun taslakları hazırlatmak; yahut da, Türk toplum hayatına uyduğu, uyacağı muhakkak olan bir medeni millet kanunu millîleştirmek:

ikinci yolu tutmak uygun görüldü. Çünkü, gaye, memleketin muhtelif kısımlarındaki hususiyetleri ayrı ayrı ele almak suretiyle ve o zamana kadar kazaî ve adlî hayatlardan edinildiği zannedilen tecrübelere göre kanunlar yapmak değildi. Maksat, Türkiye'ye medeni bir millete yakışan kanunları vermekti. Takdir buyurursunuz ki; medeni milletlere yakışır kanunlara medeni olan milletlerde rastlanır.

Fakat, medenilik namına memleket toprağına, bu toprakta gelişemeyecek olan bir fidan dikmekten de kaçınmak gerekiyordu. .

Onun içindir ki, büyük Cumhuriyet kanunları ile memleketimiz için (yabancı hukukların benimsenmesi) meselesi ortaya çıkmıştır. Şu anda bu meselenin münakaşasını yapmak niyetinde olduğum zannedilmesin. Esasen, bu meselede reyler bellidir. Ben, sadece bazı olaylara dokunmak isterim:

Tarihten öğreniyoruz ki, bir milletin başka toplumda gelişmiş ve olgunlaşmış bulunan hukuk esaslarını, sistemlerini ve kanunlarını kendine mal ettiği vaki olmamış bir şey değildir.

Bunu görmek için İslâm fetihlerini hatırlamak kâfidir. Bundan başka, Roma hukukunun muhtelif Avrupa milletleri tarafından iktibası dikkate değer bir keyfiyettir.

Milletler arasında bilhassa fikir alanında karşılıklı değişimler oldukça, toplumsal bir değer olan hukuk bakımından da karşılıklı tesirler görülmemesi imkânsızdır. Hele zamanımız gibi birçok hukuk mevzularının uluslararası mahiyet almakta olduğu bir devirde, bu tesirlerin gittikçe artacağından elbette şüphe edilemez.

Geçen asır ve bu asrın başlangıcı, yabancı kanun benimsemeleri örnekler ile doludur. Fransız Medeni Kanunu, Belçika, İtalya gibi komşu milletlerden başka Orta ve Güney Amerika milletleri tarafından alınmıştır. Alman Medeni Kanununun Japonya ve Çin tarafından kabul edilmesi az dikkate değer bir olay değildir.

Söylediklerimde anlatmak istediğim cihet, yabancı bir hukukun alınması konusunda söylenmiş ve söylenecek olanların bu örnekler gözden uzak tutulmaksızın sarfedilmesi gerekeceğidir.

işte, bir taraftan Türk toplumsal muhitinde yeni bir hukuk sistemine olan kesin ihtiyaç, diğer taraftan bu ihtiyacı karşılama hususunda tutulacak yolun ister istemez inkılâpçı bir yol olması lüzumu, memleketimizde de yabancı hukuk sistemlerinin alınmasını gerekli kılmıştır.

Burada bir nokta üzerinde dikkatinizi çekmek isterim: Yabancı bir memleketten bir başka memleketin kanunlar ve daha umum? olarak hukuk kuralları alması, bizatehi bir şey ifade etmeyebilir. Bütün mesele yabancı kanunu alan memleket hâkimlerinin onu nasıl ve ne yolda tatbik ve tefsir edecekleri meselesidir. Zira kanun, hayatı kucaklamaya başladıktan sonra mâna ifade eder. Hayat maddesi kanun kalıbına döküldükçe, dökülebildikçe kanun değerlidir. Ve malı olduğu toplum için uygun hükümler taşır.

Bu kanunların koymakta oldukları hükümleri tatbik edecek hâkimlerin büyük bir ekseriyeti ise başka bir hukuk sistemine göre terbiye almışlar ve yetişmişlerdi.

Onları yeni düşünüşe uygun kararlar verebilecek bilgi olgunluğuna vardırmak gerekiyordu. Bunu temin edecek olan da bilhassa hukuk ilmiydi. Hukukun ilim olarak öğrenildiği ve öğretildiği yerlerde yeni zihniyete göre tahsil ve terbiye görmüş hâkimler ve hukuk adamları yetiştirmek zamana bağlıydı. Burada şükranla arzetmeliyim ki; hâkimlerimizin yüksek vasıfları, yeni hukukun yabancı âlemine intibakda bocalamaksızın ve şerefle başarıya varmalarını mümkün kılmış ve memleketi muhtemel bir sarsıntıdan korumuştur.

Bununla beraber mevzuatın dayandığı ilmî esaslara uygun hukuk zihniyetinin bütün verimiyle yerleşebilmesi için büyük gayretler sarfedilmiş ve yeni kanunlarımızın menşe memleketlerinde yazılmış ve herbiri birer otorite teşkil eden müelliflerin kaleminden çıkma başlıca şerhler de dilimize tercüme edilmiştir.

Bir taraftan bu yolda yetiştirme üzerinde çalışılırken diğer taraftan da mevcut kaza kadrolarını meydana getiren unsurlarda adli inkılâbın aradığı fikri değiştirmeyi mümkün kılmak hususuna itina edilmiş ve hukukî olaylarla ortaya çıkan ilmî içtihatlar, tatbikatı daha ahenkli bir şekilde temine yardım etmiştir.

Bugün hâkimlerimiz, kanunların tefsirinde bu içtihatlardan ve mevcut müellefatdan büyük ölçüde faydanalabilmektedirler. Şüphe yoktur ki; ilerki senelerde bu faydalanma daha geniş ölçüde olacaktır.

Bundan sonra yeni kanunlarımızın yürümeye başlaması, her memlekette olduğu gibi bizde de mevzu hukuk sistemine bağlı yeni meseleler ortaya koydu. Bu meselelerin özü şöyle anlatılabilir: (Kanunlarımızda ihtiyaçlara uymayan birçok noktalar vardır; binaenaleyh, bu kanunlarda değişiklikler yapılması icabeder).

Üzerlerinde değişiklik yapılması teklif olunan kanunlar, hemen hemen tekmil büyük kanunlarımızda.

Bunların değiştirilip değiştirilmemesi; mahkemelerce tatbiklerinden alınacak neticelere bağlıdır. Şayet, kanun ölü kalmışsa, yürüyememişse, onu bir cesed halinde hukuk hayatı içersinde sürüklemeye mahal yoktur.

Ana kanunlarımızın başında gelen Türk Kanunu Medenisi hakkında yazılanlar ve söylenenler çok oldu. Zaman zaman da bu mevzuda yeniden neşriyat yapıldığı oluyor.

Gariptir ki; hemen tekmil neşriyat, aile ile doğrudan doğruya veya dolayı-sile ilgili bulunan meselelere dokunmakta ve kanun hükümlerini memlekete

yakıştırmamaktadır. Halbu ki, Türk Kanunu Medenisinin vaz'ı hikmeti, aileye verdiği yeni ve modem, düzendedir. Bu düzenin kanun tatbikatı bakımından gedikler gösterdiğini de bilmiyoruz. Herhangi bir kanun hükmü şu veya bu davacı tarafından beğenilmeyebilir. Hatta pek çok hak iddiacılarının itirazına uğrayan kanun hükümleri bulunabilir. Lâkin bu hükümlerin varlığı, hakkın yerine gelmeyeceği anlamına alınmamalıdır. Mahkemenin, hâkimin kanunu ne yolda anlayacağını beklemek gerekir.

Bundan başka her kanunda mutlak bir adalet beklemek de doğru olmaz. Binaenaleyh, tek tuk olaylara dayanarak kanunun değeri hakkında genel bir hükme varmak isabetsizdir.

Hatta kanun, millî bünyeye uygun değilmiş gibi görünebilir. Yabancı menşeli dahi olsa, kanunu, Türk hukuk anlayışına göre tefsir ve tatbik etmek hakimin işidir. Bu itibarla, kanunda değişiklik istemek için her şeyden önce durulmuş, belirmiş kaza içtihatlarına ihtiyaç vardır. Bunların teşekkülü için ise henüz kâfi zaman geçmiş değildir. Bu sebeplerden ötürü Türk Kanunu Medenisinin değiştirilmesi yolundaki teklifler inkılâpçı bir zihniyete aykırı görülebileceği kadar mevsimsiz ve mesnetsizdir de.

Şu kadar varki, yürümekte olduğu günden beri, Türk Kanunu Medenisinin hâkimlerce hemen hemen hiç tatbik edilmemiş olan bazı hükümleri yok değildir. Karı koca mallarının idaresi usullerinin (Kanuni usul) dışında kalanlarını ve aynî haklar kitabının ipotekli borç senedi ile irat senedi gibi bahislerini kastediyorum. 16 yıl, bu hükümlerin kanunda beyhude yer işgal etmekte olduğunu göstermiştir. Türk Kanunu Medenisinde değişiklik teklifi olsa olsa bu hükümlerin kaldırılması temennisi şeklinde yapılabilir. Kaldıki; kanunlarda yer almış bulunan hükümlerden bazılarının tatbik edilmemekte olması, hâl ve olaylar gerektirdikçe tatbik edilmeyecekleri anlamına gelmez. Bu bakımdan yukarıda saydığım bahislerin de bir gün hukuk hayatımızda tatbik edilmeleri pekâlâ mümkündür.

Kanunu Medeniye ne kadar dokunulmamak ve içtihadın teşekkülünü beklemek zarurî ise, diğer bazı kanunlarda değişiklik yapılması lüzumu da o nisbette aşikârdır. Burada da Deniz Ticareti Kanununu kasdediyorum.

Bu kanun ile düzenlenmek istenen (iş alanı) gittikçe uluslararası bir önem almaktadır. Bundan başka deniz taşıt vasıtalarının, yükleme ve boşaltma tekniğinin, rizikoların ve mesuliyetlerin daimî bir gelişme ve değişme içerisinde oluşu da eski bir deniz ticareti anlayış ve görüşünün in'ikâsı olan Deniz Ticaret Kanunumuzu pek büyük kısımlarında büsbütün yok saydıracak bir duruma getirmiştir, öyle ki, bugün, Deniz Ticareti Kanunundan, değil, ancak Deniz Ticareti Hukukundan söz açmak mevkiindeyiz.

Diğer bazı büyük kanunlarımızda da sadece gözden geçirmeler yapmak içtihadın mevcut kararsızlıklardan kurtulmasına yardım edebilir. Filhakika, bazı alanlarda kanun ikilikleri mevcuttur. Ezcümle, Borçlar Kanunumuzun muhtelif hükümleri ile Ticaret Kanunumuzun birçok fasılları arasında aykırılıklar bulunmaktadır. Bunların kaldırılması mümkündür.

Aykırılıkların izalesinde takip edilecek metoda gelince, bunun tâyin ve tesbiti, hiç şüphe yoktur ki, kanun yapıcısının bileceği bir iştir.

Vatandaşlara, hâkime tesbit ettirdikleri haklarını maddeten elde etmek imkânlarını veren, neticede hakka.kavuşma yolunu gösteren kanun demek olan icra ve iflâs Kanunumuzda da daha geniş bir sadelik temini kabildir. Ve bunda pek çok faydalar bulunduğunda tereddüde mahal olmamalıdır.

Türk Ceza Kanunu ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuz arasında zıddiyetler bulunduğu iddiası da duyulmaktadır. Filhakika menşeleri ayrı olan bu kanunların bazı hükümleri arasında var gibi görünen feri uymamazlıklar zaman zaman teessüs eden ilmî içtihatlarla telif edilmiş ve diğer kısımlarının küçük tadillerle birbirine intibakını temin mümkün bulunmuş olduğu için bu keyfiyeti mühim bir aksaklık imiş gibi göstermek mübalâğalı olur sanırım.

Bütün bu arzettiğim hususlar, mahkemelerce vaki tatbikattan çıkarılan neticelerdir.

Bu itibarladır ki, onlara mevzu hukuk sistemimizin bugünkü meseleleri, diyorum.

Mevzu hukuku yapan makam, Devletin genel siyasetini yönelten makamdır. Siyaset, genel olarak Devletin idaresi anlamına alınacak olursa, kanun koymanın ihtiyaçlarla olan ilgisi daha bariz surene görülür.

Kanun yapma işi ihtiyaç ölçülerine bağlı bir iş olmakla beraber, inkılâp kanun vazıının Herki ihtiyaçları düşünerek kanunlar yaptığı da vakidir. Gerçi, kanunun daha yapıldığı günden ilerde ortaya çıkabilecek olayları öngörmesi imkânsızdır. Kanundan böyle birşey beklemek de yersiz olur. O, sadece esasları koyar. Bu esaslara göre ihtiyaçları karşılamak, kanunun tefsir ve tatbikindeki isabet derecesine bağlı kalır.

Ticaret Kanunumuz çıktığı sıralarda memleketimizde sigortalar tatbikatı hemen hemen hiç denecek bir durumda ve yalnız bazı büyük şehirlerimizde mahdut surette yangın sigortası yapılmakta idi. Böyle olmakla beraber, Ticaret Kanunumuz ayrı ve uzunca bir faslında sigortaların sair çeşitlerine dair de hükümler koymuştur. Bu hükümler, gelecekte inkişaf edeceği tahmin olunan hukuk hadiselerinin döküleceği kanun kalıplarından başka bir şey olmamıştır.

Görülüyor ki Cumhuriyet kanun koyanının yalnız mevcut ihtiyaçları karşılamayı değil, ilerde zuhuru melhuz ihtiyaçları da esas itibariyle tatmin etmeyi düşündüğü haller olmuştur. Bu da inkılâp Türkiyesi'nin Adliyesi'nde görülen hususiyetlerden biridir.

Kanun yapmanın ihtiyaçlara nisbetle hızlanıp yavaşladığı ve yeni ihtiyaçların yeni kanun müdahalelerini davet ettiği, son yılların kanun hareketlerinde çok açık olarak gözükmektedir.

Cumhuriyet devrinin ekonomi alanında çözmek durumunda kaldığı ilk önemli mesele, millî ekonomiyi yabancı ekonomilerin baskısından kurtarmak ve ona kendi benliğini vermek olmuştur. Bu gayeyi gerçekleştirebilmek için yığın yığın tedbirler almak gerekmiştir. Gah millî istihsal unsurlarını teşvik, gah belli bir faaliyet sahasında çeşitli

tedbirler koymak, gah devlet özel teşebbüslerin yerine geçmek suretiyle müteşebbis olarak ortaya çıkmış ve millî ekonomi alanı düzenlemeğe çalışılmıştır.

Ancak, millî ekonomi hakkiyle ve lâyıkiyle gelişebilmek için millî sanayiin inkişafı şart olduğundan, bir taraftan da sanayi hayatını düzenlemek icabetmiştir. Bu konuda çıkarılan kanunlarımızın en önemlisi, şüphe edilmemelidir ki, İş Kanunu olmuştur, iş hayatını ve işçilerle işverenlerin karşılıklı haklarını düzenleyen iş Kanunu, modern bir sanayi faaliyetinin teşekkülüne lüzumlu muhit ve eleman şartlarının tahakkukuna imkân vermektedir.

Hergün en çeşitli şekillerde ortaya çıkan sayısız hayat isteklerini karşılamak maksadiyle imal edilen hukuk, bir taraftan da kaza mercilerince tatbik edilmiştir.

Hukukun tatbiki denebilir ki, onun imalinden çok daha çeşitli ve çok daha önemli ve zor meseleler ortaya atmıştır.

Gerçi kanun vazıı, ihtiyaçlar kendini duyurdukça hukuku imal etmekten geri durmamaktadır. Lâkin, ihtiyacın hukuk kuralına bağlanmak lüzumu sabit oluncaya kadar, hukukun müdahale etmek istediği olayın değiştiği ve yeni bir ihtiyacı meydana çıkardığı oluyor.

Hakikî ve maddi hayat, kanundan daha ilerde giderek inkişaf etmektedir. Kanun, elinden geldiği kadar hayatı kovalamıyor değil. Lâkin, olaylar ile hukuk kuralı arasındaki mesafe daima mevcut olmakta devam ediyor. Bunun böyle olmasından daha tabii birşey de düşünülemez. Zira, kanunun koyacağı kurallar ekonomik ve toplumsal hayata tabidir. Bu itibarla, muttasıl değişen ve ilerleyen toplum hayatına uyabilmek vasfı kanunda olmazsa, ona kanun dememek de pekâla mümkündür. Toplum, cansız ve hareketsiz olsaydı o zaman kanunun da değişmez ve yaylanmaz bir kıymet olduğu kabul edilebilirdi.

Kanunun koyduğu bir kalıp, verdiği bir çerçeve, aradan bir kaç yıl geçince büsbütün başka bir madde ile doldurulabilmektedir. Zira hukuk münasebetleri, adaletlerin, düşünüşlerin, göreneklerin tesiri altında daima değişiyor.

Böyle mütemadi surette seri değişmeler gösteren toplum, hergün biraz daha muğlak, hergün biraz daha faal bir mahiyet almaktadır. Bunun karşısında ekonomik kanunlar da değişik ve muvazenesizdir. Kanunun ele aldığı amiller hergün, heran değişmelere uğrayan amillerdir. Kanun koyanın ifadesi, ekonomik olaylar karşısında birşey yapamamaktadır. Kaldı ki, bu olaylar millî oldukları kadar uluslararası bir mahiyet de taşımaktadırlar.

Kanunu, ekonomik olayları karşılayabilecek bir genişlikte tutabilmek için, kanun yapanın yanı başında da, hâkim, gayretler gösteriyor. Bu faaliyette başlıca karşılaşılan itiraz, irade ve akit serbestliği namına yükselen itirazdır. Fakat hukuk alanında husule gelenler bu itiraza hergün biraz daha değerinden kaybettirmektedirler. Ve son zamanlarda çıkarılan kanunlarda birçok devletler kanun koyanları, akit serbestliği esasından uzaklaşıyorlar. Gerçi, alışkanlıkla ve eskiye karşı duyulan bağlılık tesiriyle akit serbestliğinden halâ bahsedilmektedir. Lâkin bir taraftan da bu serbestliğe en ağır tahditler konulmaktadır. Öyle ki, akitler hukukî muamelenin teşmil safhalarında birçok zincirlerle bağlıdırlar. Bunu da tabii karşılamalıdır. Çünkü akit serbestliği

hürriyetin bir şeklinden başka birşey değildir. Bir hürriyet olarak da, onun dahi hududu kanunla çizilmiştir. Nitekim, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz da bu cihete işaret etmiş bulunmaktadır. Akit serbestliğinin hududu, onu kullanmak iddiasında bulunanların mensup olduktan birlik için tehlikeli olmaya başladığı yerdedir. Binaenaleyh, kanunun akit münasebetinde zayıfı koruması ve sefaletin istismarına meydan vermemesi yerindedir.

Hele harp halinde ve olağanüstü durumlarda gerek kanun koyanın ve gerekse hâkimin, akit münasebetlerine karışması daha geniş ölçüde kendini gösterir. Memleketimiz için son yılların bu konuda gösterebilecek en canlı ve anlamlı örneği Millî Korunma Kanunu olmuştur. Kanun koyan, mal alıp satan kimseleri, kiracıları, korumak lüzumunu duymuştur. Maksat, memleket ekonomisinin sarsılmaması, hayat için elzem olan ihtiyaçların aksamadan teminidir. Bu ihtiyaçların başında da yiyecek maddeleriyle oturacak yerin geldiğine de hiç şüphe yoktur. Ekonomi düzeninin sağlanabilmesi,akit hürriyetini feda etmeyi icabettirdikçe, kanun bunda tereddüt etmemektedir. Bu suretle belli akitlerin ahlâk değerleri araştırılmış oluyor. Herkesin alış veriş sırasında gözünü açıp aldanmaması şeklindeki düşünüş yerine, normal olmayan ve aşırı bir takım kazançlarda bulunmak yasağı kaim olmuştur. Bu suretle taciri, satıcıyı, daha iyi bir insan yapmak yoluna gidilmiştir. Gerçi sayın Cumhurreisimizin buyurdukları gibi, içersinde yaşadığımız devirde doğruluğu, vatandaşda ayrı bir meziyet olarak aramaya mahal yoktur. Ancak, darlık ve sıkıntı devirleri toplum içerisindeki kötüleri kendi şahsi menfaatleri arkasından koşmaya tahrik ediyor. Bu kimselere hukukun himayesini vermemiş olmak içindir ki kanun, önleyici ve yatıştırıcı tedbirler almaktadır. Bundan böyle, hak, yalnız meşru menfaatlerin korunması için kullanılabilecektir.

Hâkim, bu hakikatleri gözönünde tutarak hukuku tatbik etmelidir.

Evet, hâkimin ödevi kanunda yazılı olan hükmü, olaylara tatbik etmektir. Bu ödevini yaparken gözönünde bulunduracağı pek önemli noktalar vardır. Adalet ile akıl ve mantık, kanun metninin modern hayatın gerçeklerine ve isterlerine uydurulmasını emreder. Hâkim bunu tam bir istiklâl ile ve insanca duygularından ayrılmaksızın yaparken, yaşamakta olduğu zamanın zihniyetini ve ihtiyaçlarını yakından ele alacak dava konusunu da ona göre tetkik edecektir. Mahkemelerin asli vazifeleri olan hukukun, toplum hayatının isterlerine uydurulması işi, bu suretle tanzim olunacaktır. Bunun için, bilhassa manalanması gereken de kanun koyanın iradesidir. Burada, unutmamak ve daima gözönünde bulundurulmak lâzım gelen bir nokta var. Kanunu yapan, kanunun çıkarıldığı sırada sonradan ortaya çıkabilecek olayları belki düşünememiş, kanun yapıldığı zamanın ihtiyaçlariyle meşgul olmuştur. O anda koyduğu bir hükmün, yarın önceden düşünülememiş ve tahmin olunamamış tesirler doğurması pek mümkündür. Bu bakımdan da kanunun anlamını tayinde hâkimi aydınlatacak ışık, bilhassa toplum hayatının gerçeklerinden ve ekonomik isterlerden gelecektir.

Yüksek Temyizin rolüne gelince: Kanunun tatbiki işi belki teknik bakımdan kendisine terettüp etmeyebilir ise de; mahkemeler üzerinde yürütmeye mecbur olduğu kontrol kendisine çok önemli ödevler yüklemektedir. Bunları başlıca iki nokta etrafında toplamak mümkündür.

1 - Hukuk yaratmak,

2 - içtihat birliğini sağlamak.

Hukuk yaratma sözü ödevin önemini anlatmaya yeter.

Bu konuda Türk hukukunun mümtaz bir mevkii vardır. Filhakika, Türk Kanunu Medenisi hâkime, kanun yapıcı imiş gibi karar vermek salâhiyetini tanımış bulunmaktadır. Türk hâkimine bu yolda bir iktidar veren Kanunu Medenimizin birinci maddesi pek çok yabancı milletler hukuk şinaslarının gıptasını ve hayranlığını çekmiştir.

Hâkimden toplumca beklenen hizmeti alabilmek için ona adeta kanun yapıcısı imiş gibi hareket edebilmek kudretini vermek gerektir. Bütün hukukların birgün bu kudreti mahkemelerine tanımalarını temenni edelim. Aksi halde belli bir hukuk sisteminde ilerleme ve gelişme görülemez. Çünkü hukuk müesseseleri durmadan ilerlemektedir. Akit mefhumu, mülkiyet mefhumu, mesuliyet anlayışı, hayata uydurulmak istenince şekilleri değiştirilmek lazım gelmektedir. Bunu da ancak hâkimden bekliyebiliriz.

Hâkimin de unutmaması icap eden bir nokta var: Kendisi yasa koyanın sahip olduğu serbestiye mâlik değildir. Yine Kanunu Medeni hukuk yaratma işinde ne gibi kaynaklardan ilham alındığını yazmıştır. Böyle olmasaydı, kanunun verdiği eşsiz kıymetteki selâhiyet çok tehlikeli bir şey olurdu.

işte Kanunu Medenimizin gösterdiği yoldan faydalanıldığı hallerde, mahkemelerimizden çıkacak kararların teyidi suretile veya bizzat yaratacağı hukuk ile Temyiz Heyetiniz hakikî bir hukuk kaynağı meydana getirmiş olacaktır.

Memleketimizin birçok yerlerindeki mahkemelerin benzer davalarda verdikleri kararlarda, kanunu tatbik edişleri arasında uygunluk bulunmasını gene Yüce Mahkemeniz sağlamaktadır.

Gerçekten herhangi bir memleketin en yüksek mahkemesinden söz açılınca ilk akla gelen fikir, mahkeme içtihatlarındaki birlik fikridir. Ancak bu birlik sayesindedir ki, fertler kanun önünde eşit olabileceklerdir.

Mahkeme kararlarının hukuka kaynak olduğu sadece bir beyandan ibaret değildir. Bir hakikattir da: Bu hakikatin tahakkuku, ekseriya bir birinden farklı içtihat edecek hâkimlerin kararları arasında bir birlik sağlanmasına bağlıdır. Bu itibarladır ki, Temyiz Mahkemesi önünde davalıların menfaatından ziyade âmmenin ve hukukun menfaati bahse mevzu olur. Temyiz murakabe selâhiyetini bu düşünce ile kullanacaktır. Ve ancak bu sayededir ki, davalılar, yanılmaz diye tanıdıkları bir hâkimin ilamına kavuşacaklarını bilerek emniyette olurlar.

Başlıca ödevlerine hemen dokunmakla iktifa ettiğimiz Yüksek Mahkemenin vazifelerini hakkiyle yerine getirebilmesi, hâkimlerin yüksek vasıfta, faziletli, adil ve hakşinas birer insan olmalarına bağlı olduğu kadar maddi bazı şartların tamamlanmasına da tabidir.

Davacı veya dava olunan, yüksek büyük hâkime başvurmuş olmak için davasında verilen mahkeme kararına karşı temyize geliyor. Bu hal Temyiz Mahkemesi'ne karşı fertlerin beslemekte oldukları yüksek itimadın bir delili sayılabilirse de; bir taraftan da Temyizi asıl ödevlerinden alıkoyacak ölçüde meşgul ve dolu bir duruma sokmaktadır. Temyize yapılan müracaatların sayısı gittikçe yükselmektedir. Görülüyor ki, temyiz yolu fevkalade bir yol olmaktan çıkmış, lüzumundan fazla yüklü, adil bir yol haline gelmek istidadını göstermiştir. Kendisine gelen ye yığınlar teşkil eden işleri Temyiz Mahkemesi hâkimlerinin mütemadi çalışması, tükenmeyen gayreti ve mesleğe karşı gösterdikleri feragat dolu bağlılıkları sayesinde halletmeğe uğraşmaktadır.

Ekonomik şartların gittikçe karışması, mevzuatın hergün yeni bir ihtayaca cevap vermek endişesiyle çoğalması, modern hayatın ilerlemesiyle paralel olarak artan muhataralar, adalet kapılarına yapılan müracaatların ileride belki daha ziyade artmasını gerektirecektir. Onun içindir ki, yarınki bunalmayı ve hazımsızlığı vaktiyle önlemek pek yerinde olacaktır. Bunun için hakikî hüviyetini kaybetmiş olan eski Teşkilât Kanununun yerine memleketin ihtiyacını karşılayacak yeni bir Teşkilât Kanununun konulması zamanı gelmiştir. Bu suretle, Temyiz Mahkememiz içtihat birliğini sağlamak ve hukuk yaratılmasını düzenlemek ve kontrol etmek, rollerini huzur içerisinde ifaya imkân bulabilecek ve bu suretle, halkın adalete olan güveni artacaktır.

Filhakika, adalete karşı beslenen itimadı, bir taraftan hukuk yaratıcı ve içtihat birleştirici bir Temyiz Mahkemesiyle, diğer taraftan da genel olarak hâkimlerin haiz olmaları arzu edilen vasıflar meydana getirir.

Hâkimlerimizde birçok vasıflar arıyoruz. Bunların başında şunları istiyoruz:

Doğru bir adalet fikri taşımak ve daima adaleti muzaffer kılmak arzusuna sahip olmak: Bunun için hâkimin kendisine sunulan davanın aydınlanmasına yarayacak bütün noktalan araştırması ve bunları bulduktan sonra karar vermeyi düşünmesi lazımdır. Bundan sonradır ki, kararın dayanacağı sebepler ele alınacak ve bunlardan en makûl ve en mantıkî olanlar seçilecektir.

Hâkimin adalete uygun bir hukuk düzeni yaratılmasına imkân vermesi için toplum ihtiyaçlarına ve hakkaniyet ve doğruluk isterlerine göre hükmetmesi icabeder.

Bundan başkan, hâkimde yüksek bir zekâ bulunması, anlayış ve sezişinin kuvvetli olması, kavrayış ve bilgisinin geniş bulunması şarttır.

Kendisinde aradığımız vasıflardan biri de kararlarında emin ve isabetli olmasıdır. Yapılmış olan bir hukukî muamelenin ekonomik ve toplumsal faydasının ne olduğunu tayin edecek olan hâkimdir. Kendisinin bu işi lâyıkile yapabilmesi, bir defa hukuk esaslarını ve mevzuatı mükemmelen bilmesine ve çok geniş bir umumî kültüre sahibolmasına bağlıdır. Aksi takdirde, kanunlarımızda kendisine verilmiş bulunan geniş takdir salahiyetini kullanabileceği düşünülemez. Ve muhakkaktır ki, yeni bir düşünüşe göre yetişmemiş olan hâkim kendisinden beklediğimiz verimi veremiyecektir. :

Nihayet, hâkimlerimizde tam bir vazifeseverlik, yüksek bir kalp ve vicdan istiyoruz. Çünkü, hâkim herşeyden önce mükemmel bir insan olmalıdır. Her-gün birbirine aykırı

menfaatleri, birbirini yutmak isteyen ihtirasları düzenleyecek ve yatıştıracaktır. Bu fırtınalar ortasında karşısındaki davalıların ahlâk değerlerini de ölçmesi icabedecektir. Filhakika, ahlâkı, âdetleri, görenekleri ve hakkaniyet ile doğruluğu hâkimden başka takdir ve tefrik edecek bir merci yoktur, insanların münasebetlerinden ve hayatın tecrübelerinden faydalanmak, bunlardan çıkaracağı derslere göre hukuku tatbik etmek modern Türk Hâkiminin en başta gelen meşgalesidir.

Kendisinden toplum hayatı içerisinde en kutsal ödevin yerine getirilmesini beklediğimiz hâkime, lâyık olduğu maişet refahını ve hayat seviyesini temin etmekte gecikilmediğini görmekle seviniyoruz. Kendilerini hâkimlik kürsülerinde adaleti tatbik etmek üzere yetiştirdiğimiz genç elemanların meslekten uzaklaştıklarını görmekle duyduğumuz üzüntüyü gidermek için mesleğin lazım gelen çekiciliği kazanmasına biran evvel teşebbüs edileceğine de asla şüphemiz yoktur.

Yarının hâkiminde daha mütekâmil, daha insanlaşmış bir toplum düzenini sağlayacak, hayat ile kanun arasındaki ahengi muvazenede tutacak kabiliyetleri görmek memleketin refah ve saadeti için teminattır.

Yüce hâkimler, sizlere yeni çalışma yılınız için başarılar ve tam bir enerji ve esenlik dilerken, yüksek huzurları ile törenimize onur verenleri de saygıyle selâmlarım.